

M

Kertomus hautarauniokaivauksesta Isonkyrön pitäjän Ventälän kylän Poikkisaran mäellä l. Korvenmäellä Homeskorven tilan (Knaapi n:o 6, om. agronomi Jukka Kailio) maalla. Tutkimukset suoritti ylioppilas Esko Sarasmo apunaan ylioppilaat V. Maajoki ja Märta v. Wendt 6-9/6 1939 Vaasan Entiset Lyseolaiset r.y:n rahoittamalla kaivausmatkalla Vähän- ja Isonkyrön pitäjissä kesäkuussa 1939.

Liitteenä 1 kartta ja 9 valokuvaa (luett. n:o 13169-77).

Isonkyrön pitäjän lounaiskulmalla olevan laajan Tervanevan laiteilla tunnetaan lukuisia hautaraunioita. Ainoatakaan niistä ei ole tieteellisesti tutkittu eikä varmasti ajoitettu, useimmat sitäpaitsi ovatkin jo piloille pengotut. Ventälän kylän tien varrella Poikkisaran kalliolla oleva raunio oli muista poikkeava suuren kokonsa ja pitkänomaisen muotonsa puolesta. Oli sen vuoksi mahdollista, että sen tutkiminen voisi olla tieteellisesti hyvin-kin antoisa ja niinpä se otettiin professori A. Äyräpään kehoituksesta kesän kaivausohjelmaan.

Röykkiö on merkitty Isonkyrön pitäjäkarttaan v:ltä 1936. Se sijaitsee 7,3 km etelälounaaseen pitäjän kirkosta ja 5,4 km Kyröjoesta. Naarjoelle vievää tietä pitkin oli matka valtamaantiestä röykkiölle tien mittapaalujen mukaan 6420 m. Mansikkamäen talosta raunio on 1,3 km lounaaseen. Se oli metsässä maantien itäpuolella 18 m tiestä n. 250 x 150 m suuruisen itä-länsi-suuntaisen kallioperäisen kumpareen itäpäässä. Mäkeä ympäröi alava vesiperäinen metsämaa. Lännessä Tervanevan suunnalla on mäen rinne loivaa kalliota, itäpäässä se röykkiön luota laskeutuu jyrkähkönä louhikkona korpimetsään.

Ennen kaivausta raunio oli laaja lähes metriä korkea, loiva-reunainen, pyöreäpäinen ja pitkänomainen paljaana oleva kivikko. Sen pinnassa oli siellä täällä kuopanteita, kaikkiaan 10-kunta.

Vain 5 niistä oli suurempaa, 40-60 cm syvä. Kuoppien pohjat olivat sammaloituneet ja pari nuorta haapaa ja jokunen pieni kuusen näre oli jo niihin noussut, mistä päätellen kaivelu ei ole hiljan tapahtunutta. Raunion reunat olivat myös vähän sammaloituneet.

Kaivettaessa osottautui, että kiveys oli jonkin verran rauennut. Joka suunnalla oli kiviä vierinyt pari metriä alkuperäisen reunan ulkopuolelle. Alkuaan röykkiön koko oli ollut n. 17 x 18 m. Kivet olivat reunakiviä lukuunottamatta valikoituja, pienehköjä, koko vaihteli hevosenpään kokoisista nyrkin-kokoisiin. Suurimmatkin olivat miehen nostettavia. Maatäytettä kivien välissä ei ollut. Muodoltaan rökkiö oli ollut melkein suorakaide, kulmat todennäköisesti pyöristetyt ja kaikki sivut mahdollisesti hieman sisäkaarevat. Tämä voitiin todeta sen vuoksi, että rökkiössä oli selvästi havaittava reunakiveys, paikoitain jossain määrin huolitellen tehtykin.

Parhaiten ladottu reunakiveys paljastui ensin avatusta pohjoiskulmauksesta. Päädyn suuntaisesta pitkänomaisesta maakivestä lähti vähän kaartuen pitkin rökkiön lounaista pitkää sivua 60 sm korkea ladelmaa n. 6 m:n pituudelta. Kivet siinä olivat suurehkoja, osa 50 - 60 sm pitkiä kapeita laakoja. Ne olivat kaikki asetetut poikittain reunan suuntaa vastaan, ja useita tällaisia oli viere vieressäkin. Muuta kiven asettelua ei ollut havaittavissa. Latomuksen ulkosivu oli verraten pystyä, heikosti sisäänpäin kaartuvaa. (valok. 4).

Vastakkaisella puolella koillissivulla ei reunalatomusta voinut ollakaan, sillä sillä kohdalla kallio kohosi lähelle kiveyksen pinnan tasoa. Etelämpänä samalla pitkällä sivulla oli havaittavissa keskivaiheilla vähäsen kivien poikittaista asettelua. Rökkiön eteläpäädyssä oli suurten reunakivien vaiheilla myös joitakin aseteltuja laakoja ja samoin luoteissivussa oli keskivaiheilla vähän laakoja poikkipäin. Varsinaista kivien latomista oli reunassa siis vain vähän havaittavissa.

Kuitenkin reuna yleensä oli helposti todettavaa, sillä siihen oli kerätty suurempia kiviä kuin mitä muualla röykkiössä oli. Nähtävästi röykkiön reunakiveys ei alkuaankaan ole ollut paljoo paremmin ladottu, kuin millaisena se nyt oli vierineiden kiven alla säilynyt. Se lienee kuitenkin kauttaaltaan ollut saman tapaista verraten pystyä seinämää kuin huolellisemmin tehdyssä pohjoissektorissakin, mutta haluttu tulos on muualla saavutettu jo vähäisemmällä kivien asettelulla.

Toinen rakenteellinen erikoispiirre röykkiössä oli keskellä olevat suurehkot "silmäkivet". Ne sijaitsivat täsmälleen röykkiön pitkittäishalkaisijalla, 2,2 m toisitaan ja toinen 6,5 m röykkiön pohjoispäästä, toinen 7,5 m eteläpäästä. Molemmat olivat 1/2 m korkeita, huonoa hajoamaisillaan olevaa kiveä. Kumpikaan ei liene ulottunut ihan kiveyksen pintaan asti röykkiön ollessa alkuperäisessä asussaan (valok. 5).

Eteläisemmän kiven lounaispuolella oli pohjakiviä, jotka näyttivät asetelluilta ja ehkä olivat jätteitä pienestä paasiarkusta. Kolme tiiliskiven muotoista 25 sm pitkää kiveä oli syrjälleen asetettuna vierekkäin siten, että niistä muodostui 50 sm pitkä, röykkiön pituusakselin suuntainen seinämä. Niiden itäpuolella oli "silmäkiven" edessä 35 sm läpimittainen laakea kiven pinta maan tasalla ikäänkuin arkun pohjana ja sen reunaan liittyen idempänä toinen samantapainen laake. Muita oletettuun arkkuun kuuluneita kiviä ei ollut säilynyt paikoillaan, joten ei voida varmasti päätellä, onko tässä todella ollut paasiarkku ja minkä kokoinen se olisi ollut. Selostetun ladelman eteläpuolella alkaa suurehkojen pohjakivien alue, joka ilmeisesti olisi rajoittanut arkun ulottumisen siihen suuntaan. Louhikon ja silmäkivien väliin mahtuisi tällöin vain ulkomiitoiltaan 60 x 40 sm tai 60 x 60 sm suuruinen kivikehä.

Minkäänlaisia hautauksen merkkejä ei tavattu "arkun" paikalta enempää kuin muualtakaan röykkiöstä. Silmäkivien vaiheilta maa tutkittiin tarkoin ja seulottiin, samoin otettiin lukuisia koeseulouksia muualta kiveyksen alueelta. Kaikkialla todettiin kallion tulevan lähelle maan pintaa, hiekkaa oli sen päällä

yleensä vain 5 - 15 sm. Pohjoisosassa kallio oli hieman syvemmällä. Arkun kohdalla oli kalliossa myöskin kuoppa. Sen pohja oli punnituskorkeudella 1,79. Pohjoisempi "silmäkivi" lepäsi suoraan kallion päällä. Molemmat "silmäkivet" kuuluvat epäilemättä röykkiön alkuperäiseen rakenteeseen. Minkäänlaisen kiveyksen tai latomuksen ei kuitenkaan havaittu niitä yhdistävän. On mahdollista, vaikkakaan ei luultavaa, että haudan ryöstäjät olisivat voineet sellaistaakin rakennetta hävittää.

Röykkiön keskusta oli nimittäin pahasti pengottu. Silmäkivien välissä oli ennen kaivaustakin melkoinen kuoppa ja eteläisemmän kiven luona oli suuri pohjaan saakka ulottuva kaivanto. Se sattui juuri "arkun" kohdalle, niin että läntiset seinämäkivet ja pohjalaaka olivat paljaan taivaan alla ja samaloituneet. (Kanto valokuvassa 6!). On luultavaa, että ainakin tältä kohdalta on pohjakiviäkin poistettu ja mikäli jotakin hautakalustoa on ollut, se luonnollisesti on voinut saada saman kohtalon. - Kaivauksen jälkeen röykkiö entistettiin.

Tutkittu muinaisjäännös oli varmasti hautaraunio, mahdollisesti kylläkin vain kenotaatio. Löydösten puutteessa sitä ei luonnollisestikaan voi varmasti ajoittaa. Röykkiön rakenteen perusteella ja sen sijaintipaikan korkeudesta merestä voidaan iän suhteen jotakin päätellä. Raunion korkeutta merestä ei määrätty vaakitusella, mutta pitäjäkartassa olevien korkeuslukujen perusteella sen voi arvioida 28 - 29 m:ksi. Röykkiön eteläpuolella olevan suon korkeusluvuksi on nimittäin ilmoitettu 25 m ja rökkiö on 3 - 4 m sitä korkeammalla. Poikkisaran kallion länsipäässä on luku 28 ja kallio sillä kohdalla näytti olevan vähän matalammalla kuin röykkiön kohdalla. Lähimmät muut tutkitut hautaröykkiöt ovat 3 km:n päässä luoteessa Napuen kylän Niemenmaanmäellä. Siellä tutkittiin vuosina 1937 ja 1938 VELY:n kustannuksella 4 rauniota, joiden sijaintipaikkain korkeudet merestä vaihtelivat $27\frac{1}{2}$ - 30 metriin. Kahdesta niistä tavattiin polttohautausjätteiden joukosta pronssiesineen paloja, jotka kuitenkin eivät tee tarkempaa ajoitusta mahdolliseksi. On kuitenkin arveltu, että nämä röykkiöt olisivat peräisin

Kaikki tässä mainitut pitäjäkartan korkeusluvut ovat talonnumerosta

nuoremmalta pronssikaudelta. Poikkisaran kallion raunio muistuttaa kivivalikointinsa sekä sijaintipaikkansa korkeuden ja luonteen puolesta siinä määrin Niemenmaan raunioita, että se ehkä iältäänkin on niiden aikuinen. Mainittakoon vielä, että Tervanevan keskellä oleva Tuomaanmäki, jonka korkeimmalla reunalla on lukuisasti pronssikautisiksi oletettuja pengottuja hautaraunioita, on kartan mukaan myös 28 m meren pintaa korkeammalla, siis samalla korkeudella kuin Poikkisaranmäkikin.

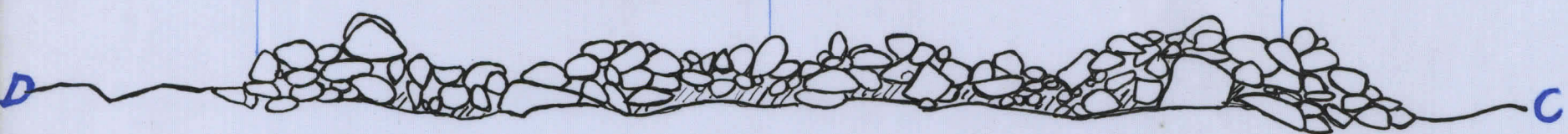
Tervanevanmäki

ISOKYRÖ, VENTÄLÄ KL., POIKKISARAN MÄKI

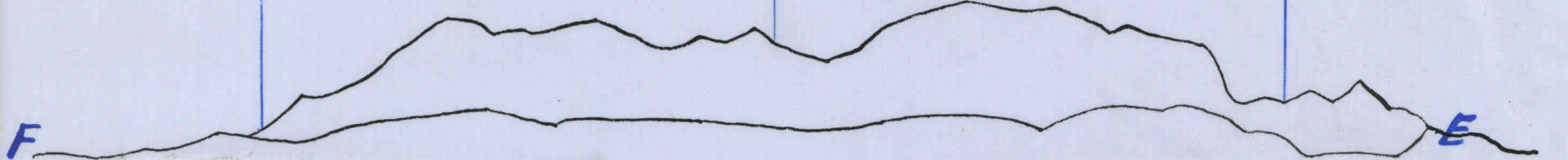
Homeskorpi II. (Knaapi n...)

E. Sarasmon kaiverus 6-9.6.19...

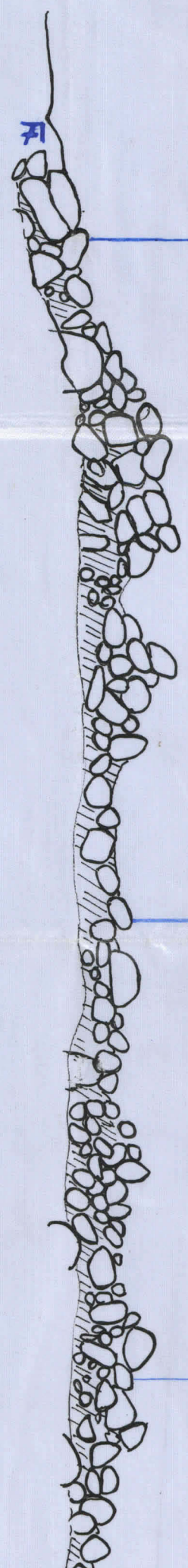
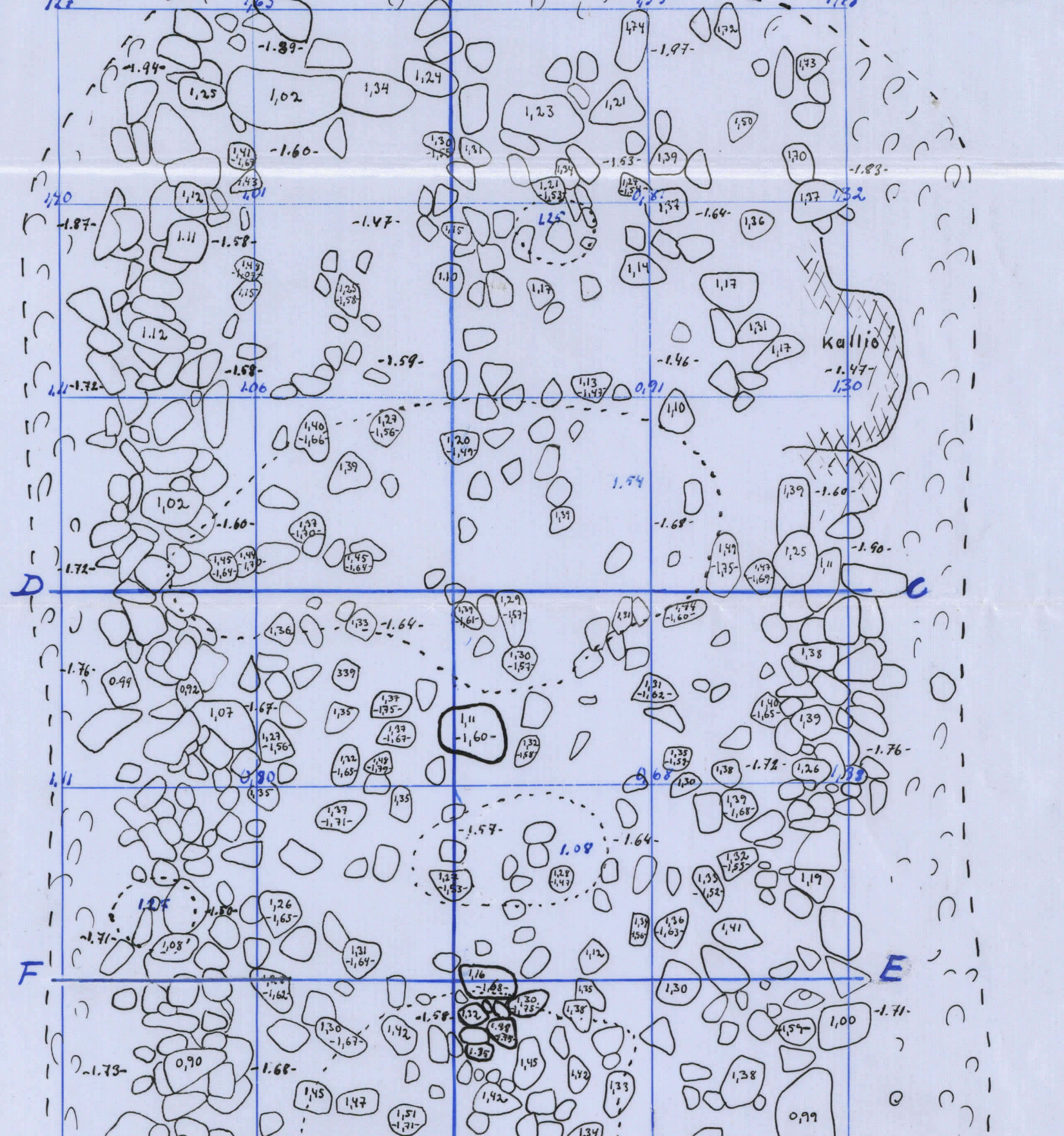
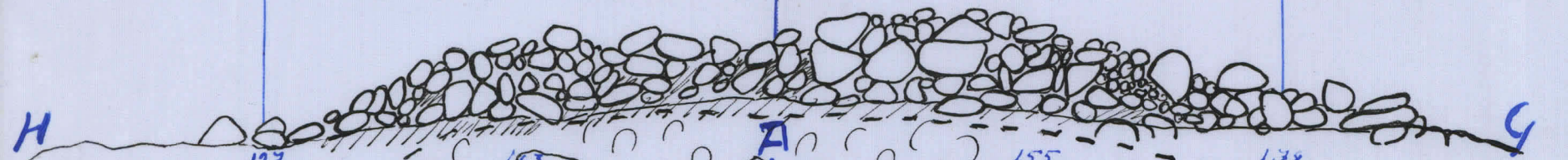
145	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

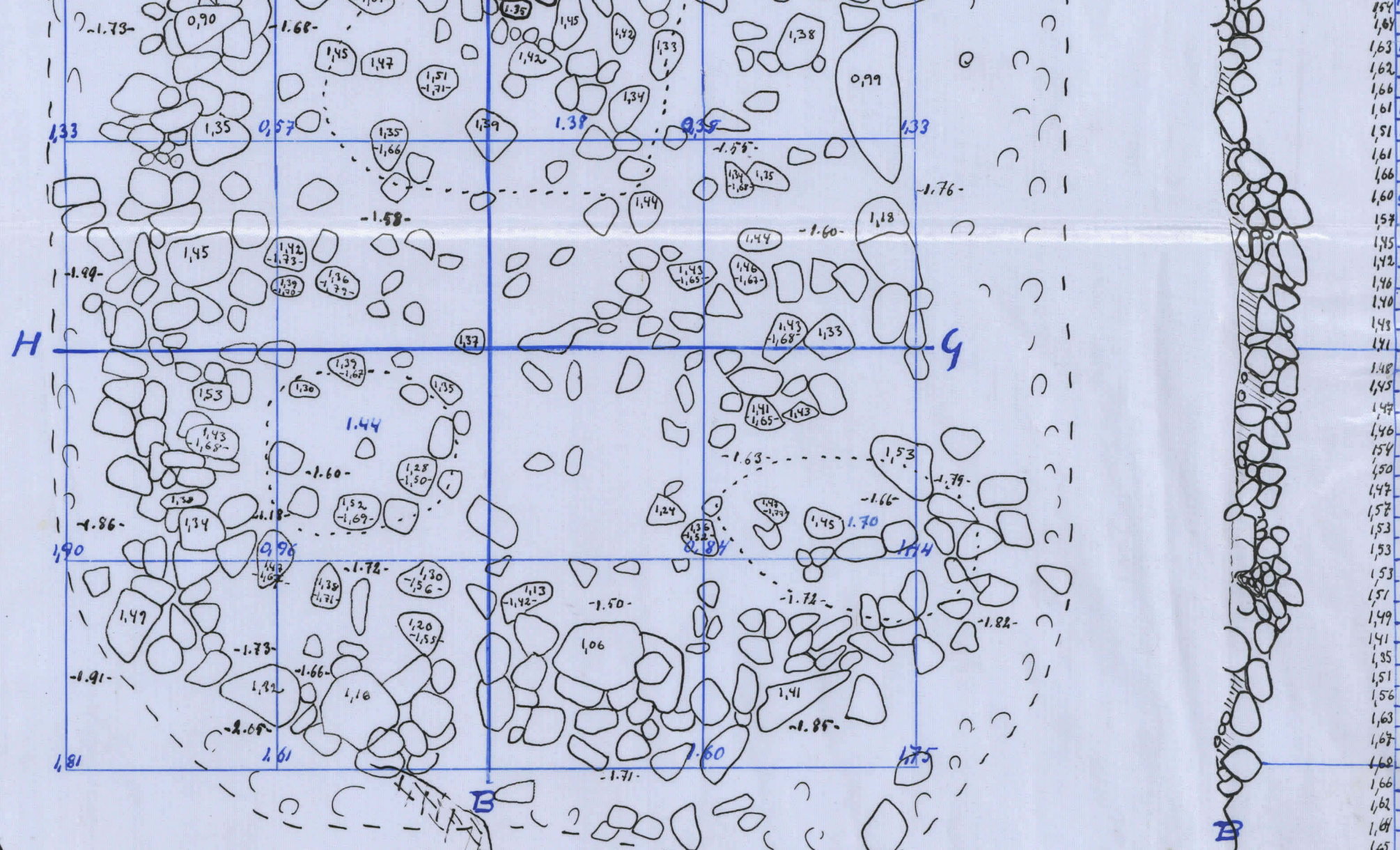
182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

154
161
163
162
166
161
151
161
166
160
157
145
142
146
140
143
141
148
145
147
146
154
150
147
157
153
153
151
149
141
135
151
156
163
167
160
166
162
164
165
168

0.00 kiveyksen pinta 0.00
 - " - pohja -0.00-
 - " - kuoppa - - -

0 4 m
 1:50

Kp: 1.61

Juokya, Venälä, Poikkisaran;
mäki.

Valok. T. Sarasmo

13169

1. Röykkiö' pintapuhdistuksen jälkeen etelästä.

13170

2. Röykkiö' puhdistettuna etelästä, valok. puusta G.6.

13171

3. Röykkiö' puhdistettuna pohjoisesta, edessä' kulmaus.

T. Sarasmon kair. kert. v. 1939.

Isokyrö, Venäläin kylä, Poikkisaranmäki.

M. Sarasmo valok.

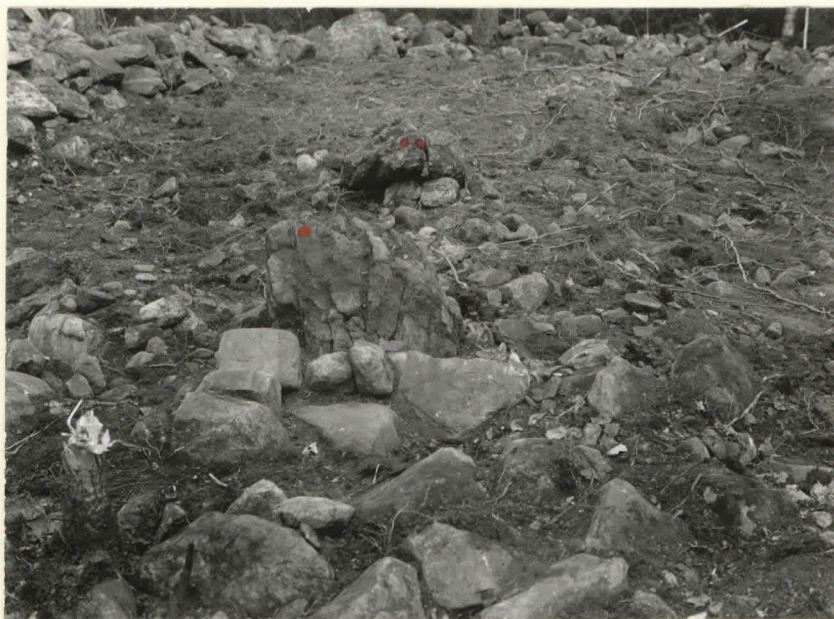
13172

4. Pohjoiskulmauksen reunakiveysosta ja puolet profiilia D-E, 7.6.

13173

5. Pohjoinen (•) ja eteläinen (•) „silmäkivi” ja profiili E-F koillisesta.

13174

6. Silmäkivet ja „arkku”-ladetma eteläisen luona, etelästä 8.6.

M. Sarasmon kair. kert. v. 1939.

Isokyro, Venäläin kylä, Poikkisarannmäki.

13175

7. Raunio kaivettuna, reunakivet, silmäkivet ja
„arkkuladelma“. Valok. lounaasta M. Sarasmo.

13176

13177

8. Pöykkiön ennen kaivausta puhdistettuna ja
9. kaivauksen jälkeen, jolloin reunakiveys ja
silmäkivet ovat jäljellä. Valok. samasta puolesta
koillisoesta V. Maajoki 3.6 ja 8.6.

M. Sarasmon kuv. kert. v. 1939.